

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (m.14 ile bağlantılı olarak m.8 ve 1 nolu Protokolün 1.maddesi) Bağlamında Aralarında Resmi Evlilik Bağı Olmaksızın Yaşayan Çiftlerin Karşılıklı Hakları ve Hayatta Kalan Eşin Mağdurluk Statüsü

Aşağıda okuyacağınız karar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 8. ve 1 nolu Protokolün 1. maddesine ilişkin dolaylı ve oldukça önemli bir tespitini içermektedir. Mahkeme aşağıdaki kararıyla resmi olarak evli olmamakla birlikte bir aile kurma amacıyla beraber yaşama arzusu içinde olan çiftlerin bazı açılardan resmi olarak evli olan çiftler ile aynı haklara sahip olduğunu belirtmektedir.

Bu tespit Türk Medeni Kanunu uyarınca özellikle miras hukuku anlamında bazı haklardan yoksun bırakılan “resmi nikahlı olmayan eşin (kadının)” hakları açısından oldukça önem taşımaktadır.

Mahkeme dava özelinde uzun yıllar aile olarak yaşamalarına karşın aralarında resmi evlilik bağı olmayan başvurunun partnerinin bir uçak kazasında ölümü nedeniyle manevi tazminata hak kazanması gerektiğine dolaylı da olsa hak kazandığını, aralarında resmi nikah olmamasının buna engel teşkil etmeyeceğini ve başvurunun Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında mağdur olduğunu (en azından başvurunun ilk aşamalarında) belirtmektedir.

Bu karar Anayasa'nın 90/Son hükmü ile bağlantılı olarak ele alındığında Türk Medeni Hukukunun özellikle miras hukukuna dair bazı maddelerinin tekrardan gözden geçirilmesini gerektirebilir.

Serkan Cengiz / Avukat

İngilizce özgün metinden çeviren
Avukat Serkan Cengiz¹

BİRİNCİ BÖLÜM

GAVRIKOVA / RUSYA

(Başvuru no. 42180/02)

KARAR

STRASBURG

15 Mart 2007

*İşbu karar Sözleşme m. 44/2'de belirtilen koşullar uyarınca kesinleşecektir.
Karar editöryel düzeltiye tabi tutulabilir.*

---

¹ İzmir Barosu Üyesi, www.serkancengiz.av.tr

GAVRIKOVA / Rusya

Aşağıda belirtilen yargıçlardan Daire olarak oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi :

C.L. ROZAKIS, Başkan,
L. LOUCAIDES,
N. VAJIĆ,
A. KOVLER,
E. STEİNER,
S.E. JEBENS,
G. MALİNERNİ, yargıçlar,
ve S. NIELSEN, Bölüm Yazı İşleri Müdürü,

20 Şubat 2007 tarihinde yapmış olduğu kapalı oturum sonrasında aynı tarihte kabul ettiği aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Dava Rus vatandaşı bayan Rozaliya Shafigulovna Gavrikova tarafından ("Başvurucu") 14 Kasım 2002 tarihinde İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesinin (Sözleşme) 34. maddesi uyarınca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("Mahkeme") önünde Rusya'ya karşı yapılan başvurudan (no.14656/03) kaynaklanmıştır

2. Başvurucu Mahkeme önünde bay A. Sapegin tarafından temsil edilmiştir. Rusya Hükümeti (Hükümet) Rusya'nın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ndeki temsilcisi sayın P. Laptev tarafından temsil edilmiştir

3. Başvurucu özellikle evli olmadığı partnerinin ölümüyle bağlantılı olarak yerel mahkeme tarafından tazminat talebinin reddedilmesi hakkında yakınmada bulunmuştur.

2. Mahkeme 30 Haziran 2005 tarihinde başvurunun kısmen kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

3. Hükümet davanın esası üzerine görüşlerini sunmuştur.(Mahkeme İç Tüzüğü m. 59 § 1).

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

4. 1962 doğumlu olan başvuru Sverdlovsk bölgesindeki Zarechniy kasabasında yaşamaktadır. 1984 yılında bay Igor Gavrikov ile evlenen başvuru bir yıl sonra ilk çocuklarını dünyaya getirmiştir.

5. Başvuru 25 Mayıs 1995 tarihinde resmi olarak kocasından boşanmıştır. Başvuru boşanmanın konut standartlarının geliştirilmesi amacıyla gerçekleştiğini ifade etmiştir. Başvuru boşanmış bir kişi olarak başka bir konutu talep etme hakkına sahip olmuş ve başvuruya boşanma sonrasında talebi üzerine ayrı bir konut tahsis edilmiştir. Başvuru ve boşandığı eşi ikamet ettikleri iki ayrı evi daha geniş bir evle takas etmişler ve birlikte bu yeni eve taşınmışlardır. 1996 yılında çiftin ikinci çocukları dünyaya gelmiştir.

6. 3 Temmuz 2001’i 4 Temmuz’a bağlayan gece bay Gavrikov bir uçak kazasında hayatını kaybetmiştir. Kaza yapan uçak “VladivostokAvia” (Hava Taşıyıcısı) adlı şirkete aittir.

7. Uçak şirketi tarafından başvuruya tazminat önerilmiştir. Hal böyle olmakla birlikte başvuru önerilen meblağı yeterli bulmamış ve hava yolu şirketine karşı bir tazminat davası açmıştır. Başvuru kendisi ve iki oğlu adına açtığı davada maddi ve manevi tazminat ile sigorta bedelinin ödenmesini talep etmiştir.

8. 13 Mart 2002 tarihinde Sverdlovsk Bölgesi Beloyarskiy İlçe Mahkemesi başvurunun taleplerini kısmen kabul etmiştir. Mahkeme başvurunun zararının sosyal sigorta kapsamı altında alacağı toplu tazminat ve aylık ödemelerle karşılandığına hükmetmiştir. İlçe Mahkemesi başvurunun manevi zararlarına ilişkin talepleri hakkında aşağıda belirtilen kararı vermiştir:

“Davacının manevi zararlarına ilişkin tazminat talebi Rusya Federasyonu Medeni Kanununun 151. maddesine dayandırılmaktadır. Havayolu şirketinin hatası sonucunda başvuru çok uzun bir zamandır birlikte yaşamış olduğu ve iki çocuk verdiği eşini kaybetmiştir. Bir baba ve koca olarak bay Gavrikov’un ani ölüm haberinin karısında ve çocuklarında çok yoğun şok etkisi yaratması oldukça anlaşılmalıdır. Davacı ayrıca kocasının kimliğinin teşhis sürecinde ruhsal olarak acı çekmiştir. Davacının, partnerinin ölümü sonrasında yaşamış olduğu depresif ruh hali ilgili tıbbi raporlarla sabittir. Şu anda dahi davacı bakım ve eğitime ihtiyacı olan iki çocuğa sahip olması nedeniyle ayrıca ıstırap hali içindedir. Şayet babaları hayatta olsaydı çocukların büyütülmesi daha kolay olacaktı. Davalı davacı eşin tam bir aileye, çocuklarında bir babaya sahip olması hakkını ihlal etmiştir....”

9. Mahkeme Rus hava yolu şirketinin 20.000 Ruble'yi davacıya, 200.000.-Ruble'yi çocuklara manevi tazminat olarak ödemesine hükmetmiştir.

10. Sverdlovsk Bölge Mahkemesi 14 Haziran 2002 tarihinde, 13 Mart 2002 tarihli yerel mahkeme kararının başvuruca tazminat ödenmesine ilişkin kısmını bozmuştur.

“ İlk derece Mahkemesi tarafından da tespit edildiği ve dava dosyasında bulunan evraklarla da ortaya konulduğu üzere bay İgor Gavrikov 1995 yılında başvuruca boşanmıştır. Konuyla ilgili hukuk uyarınca başvuruca bay Gavrikov'un akrabası değildir. Dolayısıyla bir yakınının kaybedilmesi halinde tazminat ödenmesine ilişkin yasa hükmü başvuruca uygulanmayabilir. Ayrıca başvuruca önceki eşinin ölümü nedeniyle yaşamış olduğu travma hukuki olarak bir önem taşımamaktadır. Bu nedenle mahkeme yeni karara varır ve bu karara göre de manevi zarara ilişkin talepler reddedilmek zorundadır.”

11. 5 Ağustos 2005 tarihinde Rusya Federasyonu Temyiz Mahkemesi başvuruca tarafından üst inceleme için yapılan başvuruyu incelemiş ve esasa dair yeni bir inceleme yapılması amacıyla başvuruyu Sverdlovsk Bölge Mahkemesi Başkanlığına göndermiştir.

12. Sverdlovsk Bölge Mahkemesi Başkanlığı 5 Ekim 2005 tarihinde başvuruyu esaslı bulmuştur. Mahkeme ilgili yasanın manevi zarar için tazminat talep edilmesini bir evlilik ilişkisinin mevcudiyetine bağlı tutmadığına işaret etmiştir. Aile bağları sadece evlilik veya akrabalıktan kaynaklanmayabilir ve evin iâşesini kazananın ölümünün sadece eşe ve kan hısımlarında bir zarara/üzüntüye sebep olmakla kalmayıp diğer aile üyelerinde de bir zarara/üzüntüye sebep olabilir. Bölge Mahkemesi Başkanlığı ayrıca Bölge Mahkemesinin başvuruca ve eski partnerinin beraber yaşadıkları ve partnerin ölümünün duygusal anksiyete ve nevroz yarattığı tespitlerinin değerlendirmeye alınmamış olduğunu da kabul etmiştir. Bu koşullar altında Bölge Mahkemesinin başvuruca tazminat taleplerini red kararı yasal değildir. Bu gerekçeyle Sverdlovsk Bölge Mahkemesi Başkanlığı başvuruca nezdinde oluşan manevi zararlarla ilgili olan tazminat kararını bozmuş ve kararın bu kısmının yeniden incelenmesi için dosyayı geri göndermiştir.

13. 6 Aralık 2005 tarihinde Zarechnyi Bölge Mahkemesi başvuruca kocasının ölümü nedeniyle manevi zarara maruz kaldığını tespit etmiştir. Mahkeme başvuruca normal bir aileye sahip olma ve çocuklara ilişkin baba bakımı haklarının ihlal edildiğine ve başvuruca depresyona ve

zihinsel travmaya maruz kaldığına hükmetmiştir. Bölge Mahkemesi manevi zararlar için tazminat alma hakkının kayıtlı bir resmi evlilikle sınırlı kalmadığını vurgulamıştır. Başvurucunun yaşamış olduğu üzüntünün yoğunluğunu, davalıların hatasının kapsamını göz önüne alarak ve makullük ve adillik prensibini uygulayarak Mahkeme başvurucunun partnerinin ölümü nedeniyle uğramış olduğu manevi zararın tazmini amacıyla başvurucu lehine 200.000.-Ruble tazminata hükmetmiştir.

14.14 Mart 2006 tarihinde Sverdlovsk Bölge Mahkemesi kararı onamıştır.

II. KONUyla İLGİLİ MEVZUAT

15. Rus Medeni Kanununun 151.maddesi uyarınca bir mahkeme manevi zararlar için (bunlar zihinsel ıstırap veya psikolojik elemdir) bu hakları ihlal edilmiş olan bir kişiye ihlal edilmiş olan hakları nedeniyle tazminat ödenmesine hükmedebilir. Manevi zararlara ilişkin zararın / meblağın tespitinde mahkeme sorumluların hatalarının mahiyetini ve zihinsel elem ve psikolojik ıstırapın yoğunluğunu hesaba katmalıdır. Bununla birlikte mağdurum kişisel özellikleri de dikkate alınmalıdır.

16. 20 Aralık 1994 tarihli ve 10 numaralı Rusya Federasyonu Temyiz Mahkemesi Genel Kurulu Pratik Direktiflerinin “Manevi Zarara Dair Tazminat Hükümlerinin Uygulamasıyla Ortaya Çıkan Belirli Meseleler” başlığını taşıyan 2. Bölümü şöyledir:

“Manevi zarar kavramı doğumla veya hukuk aracılığıyla (yaşam, sağlık, bir kişinin onuru, mesleki itibar, özem yaşamın ihlal edilemezliği ve aile sırları ve sair) bir kişiye ait olan maddi nitelikte olmayan şeylerle ilgili olarak bir takım eylemler veya başarısızlıklar/eylemsizlikler ile sebep olunan zihinsel ıstırap veya psikolojik elem olarak anlaşılmalıdır.....

Manevi zarar bir akrabanın kaybıyla bağlantılı olarak duygusal anksiyeteyi de ihtiva eder...”

HUKUK

I. SÖZLEŞMENİN 8., 14. ve 1 NOLU PROTOKOLÜN 1.MADDESİNİN İHKLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

17. Başvurucu partnerinin ölümüyle bağlantılı olarak maruz kaldığı manevi zararlarına ilişkin manevi tazminatı reddederek yerel makamların

özel ve aile hayatına saygı duymadıklarını belirterek yakınmada bulunmuştur. Mahkeme bu yakınmayı ayrıca 14.maddeyle bağlantılı olarak 1 nolu Protokolün 1.maddesi altında da incelemeye karar vermiştir. Konuyla ilgili madde hükümleri şöyledir.

Madde 8

1. “Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.
2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda, zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.”

Madde 14

“Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.”

Protokol No. 1 Madde 1

“Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya para vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.”

18. Hükümet, Sverdlovsk Bölge Mahkemesinin, bir önceki kararın adil olmadığını kabul etmesi ve dosyayı yeni bir inceleme için dosyayı havale etmesiyle birlikte iddia edilen ihlallerle bağlantılı olarak başvurunun “mağdurluk” statüsüne sahip olmadığını iddia etmiştir. Yeni yargılama sonucunda Bölge Mahkemesi başvurunun tazminat taleplerini kabul etmiştir.

19. Mahkeme öncelikle Sözleşme ve Protokol’lerde belirtilen haklarının ihlal edilmesi iddiasıyla bağlantılı olarak başvurunun “mağdur” olup olmadığı meselesini inceleyecektir. Mahkeme, Sözleşmenin 34.maddesi anlamında, bir ihlalin “mağduru” olunduğunun iddia edilebilmesi için sadece başvurunun yapıldığı tarihte mağdur olmakla kalmayıp yargılamanın

tüm aşamalarında mağdurluk statünün korunmasının zorunlu olduğunu belirtmektedir. Mahkeme ulusal makamlarca açık veya temelde Sözleşme ihlalini kabul etmedikleri ve başvurucuya bir giderim sağlamadıkları sürece prensip olarak başvurucu lehine bir kararın veya bir tedbirin başvurucunun “mağdurluk” sıfatının sona ermesi için yeterli olmadığını yinelemektedir (bkz. *Amuur / Fransa*, 25 Haziran 1996 tarihli karar, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III, § 36)

20. Görülmekte olan davada iddia edilen ihlal Bölge Mahkemesinin 14 Haziran 2002 tarihli kararından kaynaklanmaktadır. Bu kararla başvurucunun partnerinin ölümünün sebep olduğu manevi zararı nedeniyle talep ettiği tazminat çiftin evlilik bağı ile bağlı olmadıkları gerekçesiyle reddedilmiştir. 5 Ekim 2005 tarihinde Bölge Mahkemesi Başkanlığı ilk derece mahkemesinin kararını hukuka yakırı bularak kısmen bozmuş ve manevi tazminata hak sahipliğinin resmi bir evliliğin mevcudiyetine bağlanamayacağına hükmetmiştir. Başvurucunun talebi yeni bir inceleme için havale edilmiş ve inceleme başvurucunun tazmin edilmesi ile sonuçlanmıştır.

21. Bölge Mahkemesi Başkanlığı, Bölge Mahkemesinin kararını bozarak manevi zararlara dair tazminat açısından evli olan veya olmayan partnerler arasında farklı muamele yapılmasını gerektirecek yasal bir dayanağın olmadığını kabul etmiştir. Başvurucunun ve ölen partnerinin birlikte yaşadıkları ve çocuklarını büyüttükleri göz önüne alındığında, partnerinin ölümünün sonucu olarak başvurucunun maruz kaldığı manevi zarar için tazminat almayı umması meşru bir beklentidir. Mahkemenin kanaatine göre bu tespit başvurucunun yakınmada bulunduğu Sözleşme haklarının ihlal edildiğinin kabulü anlamına gelmektedir. Mahkeme başvurucunun bu ihlal nedeniyle herhangi bir giderim alıp almadığını izlemeye devam edecektir. Mahkeme yargılamalar sırasında ilçe ve bölge mahkemelerinin başvurucu lehine maruz kaldığı manevi zararları nedeniyle 200.000.-Ruble tazminata hükmettiğini, bu meblağın 13 Mart 2002 tarihinde Bölge Mahkemesi tarafından hükmedilen tazminatın 10 katı yüksek olduğunu belirtmektedir.

22. Bu koşullar altında Mahkeme, Bölge Mahkemesi Başkanlığının 5 Ekim 2005 tarihli kararının, sonraki yargılamalar ile birlikte, bir kabul anlamına geldiğini ve başvurucunun haklarının ihlal edildiği iddialarının tazmini açısından yeterli olduğunu tespit eder. Başvurucu bu nedenle Sözleşmenin 34. maddesi anlamında “mağdur” sıfatına sahip değildir.

23. Bu nedenlerle 8. madde veya 14. madde veya 1 nolu Protokolün 1. maddesi ihlal edilmemiştir.

BU NEDENLERLE MAHKEME OYBİRLİĞİ İLE

8. maddenin veya 14. maddenin veya 1 nolu Protokolün 1.maddesinin ihlal edilmemiş olduğuna hükmeder.

İngilizce olarak yazılan bu karar 15 Mart 2007 tarihinde Mahkeme İç Tüzüğü m.77&2 ve 3 uyarınca duyurulmuştur.

Søren NIELSEN
Yazı İşleri Müdürü

Christos ROZAKIS
Başkan